

WYKORZYSTANIE WYNIKÓW EWALUACJI ZEWNĘTRZNEJ DO OCENY POTRZEB SZKÓŁ I PLACÓWEK

Agnieszka Borek, Tomasz Kasprzak, Bartłomiej Walczak

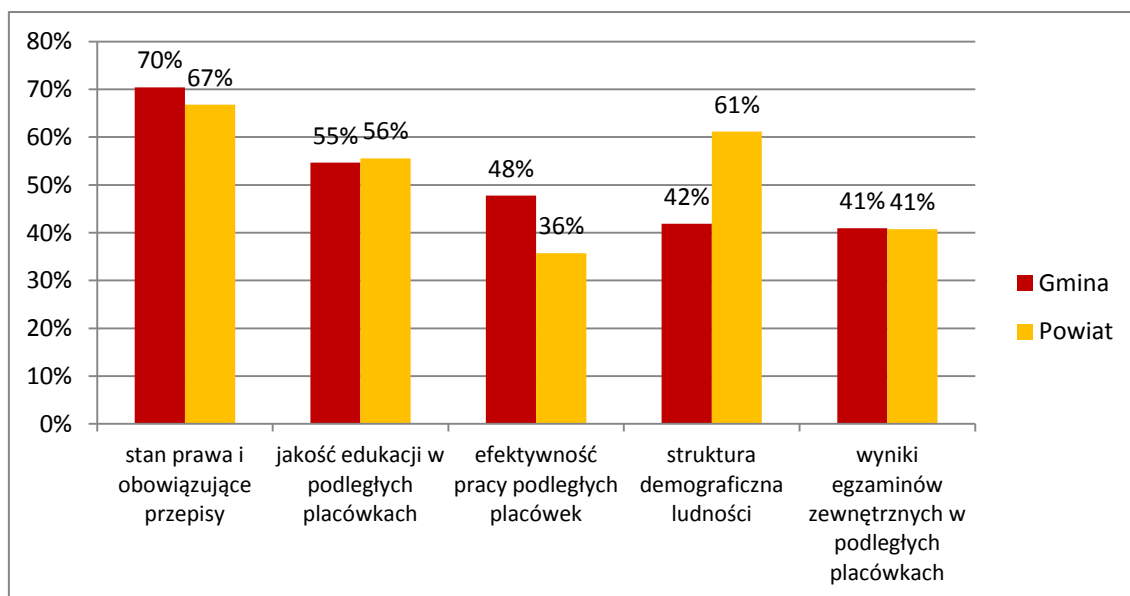

Wstęp	3
Założenia i wartości ewaluacji zewnętrznej	4
Proces realizacji ewaluacji zewnętrznej	7
Jak korzystać z wyników ewaluacji zewnętrznej	8
Możliwości wykorzystania wyników ewaluacji zewnętrznej	12
Ograniczenia wykorzystania raportów z ewaluacji zewnętrznej	18

Wstęp

Wyniki ewaluacji zewnętrznej obejmują ważne informacje z punktu widzenia wielu zadań będących w gestii organu prowadzącego. Dlatego mogą być istotnym źródłem informacji dla organów prowadzących na temat tego, w jakich obszarach szkoły i nauczyciele potrzebują wsparcia. O dużym potencjalnym znaczeniu danych z ewaluacji zewnętrznej dla samorządów lokalnych może świadczyć fakt, że ocena jakości edukacji w szkołach jest dla nich jedną z kluczowych kwestii.

Wykres 1. Przyszłe potrzeby informacyjne pracowników urzędów gmin i starostw powiatowych odpowiedzialnych za sprawy edukacji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań realizowanych na zlecenie IBE, Diagnoza zapotrzebowania na badania i inne źródła informacji w obszarze edukacji. Odpowiedź na pytanie: Na które z wymienionych informacji szczególnie wzrośnie zapotrzebowanie w Pana/i urzędzie w ciągu najbliższych 3 lat? Na wykresie 5 najczęściej wskazywanych odpowiedzi. Gminy n= 320 Powiaty n=80, wyłączone miasta na prawach powiatu.

Zarówno z punktu widzenia szkoły, jak i samorządu kluczowe jest, żeby raporty były głębiej analizowane, a najlepiej czytane wspólnie przez te instytucje. Wyniki raportów to podstawa oceny jakości edukacji i diagnozy możliwych zmian.

W niniejszym tekście przedstawiamy możliwości wykorzystania przez samorządy, pełniące rolę organów prowadzących, wyników ewaluacji zewnętrznej do oceny potrzeb szkół i placówek edukacyjnych. Czytelnik znajdzie w nim zagadnienia dotyczące:

1. Założenia i wartości ewaluacji zewnętrznej.
2. Możliwości wykorzystania wyników ewaluacji zewnętrznej do planowania i realizacji polityki oświatowej przez JST oraz do wspierania rozwoju szkół i placówek.
3. Ograniczeń wykorzystania raportów z ewaluacji zewnętrznej szkół i placówek, które wynikają zarówno z celów i założeń ewaluacji, jak i z uwarunkowań leżących po stronie samorządów i szkół.

Założenia i wartości ewaluacji zewnętrznej

Ewaluacja zewnętrzna z jednej strony ma służyć rozwojowi szkół i placówek poprzez dostarczenie im informacji, a z drugiej strony ewaluacja ma gromadzić użyteczne informacje do prowadzenia polityki oświatowej na każdym szczeblu – krajowym, regionalnym i lokalnym. Efektywne wykorzystywanie wyników ewaluacji zewnętrznej w sposób systemowy do identyfikowania potrzeb i wspierania rozwoju szkół i placówek oraz do realizacji polityki edukacyjnej wymaga od organów prowadzących znajomości celów i podstawowych założeń ewaluacji.

Ewaluacja jest jedną z trzech form nadzoru pedagogicznego (obok wspierania i kontroli). Nadzór pedagogiczny jest sprawowany z uwzględnieniem:

- jawności wymagań;
- współdziałania organów sprawujących nadzór pedagogiczny z organami prowadzącymi szkoły lub placówki, dyrektorami szkół i placówek oraz nauczycielami;
- tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi szkół i placówek;
- pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Obecny model ewaluacji zewnętrznej realizuje wszystkie te założenia. Podstawowymi celami ewaluacji szkół i placówek są:

a/ **rozwój szkół i placówek**, czyli wsparcie zespołów szkolnych i placówek w efektywnej pracy nad poprawianiem jakości szkoły i placówki przez ocenę tej jakości oraz dostarczenie wiarygodnych danych.

b/ **rozwój systemu oświatowego**, czyli pokazywanie kierunków rozwoju oraz umożliwianie monitorowania tego rozwoju przez dostarczenie narzędzi i informacji o poziomie spełniania przez szkoły i placówki wymagań państwa.

c/ **rozwój sposobów zarządzania systemem oświatowym**, dzięki budowaniu bazy danych, umożliwiającej prowadzenie badań porównawczych i analiz, koniecznych przy prowadzeniu polityki oświatowej (na poziomie centralnym i lokalnym), umożliwiających podejmowanie decyzji i tworzenie strategii rozwojowych.

Punktem wyjścia jest to, że państwo formułuje jasne, ogólnie znane i akceptowane wymagania wobec szkół i placówek¹. Wymagania te wytyczają kierunki działania wszystkich szkół i placówek edukacyjnych w Polsce, a jednocześnie umożliwiają im prowadzenie swojej działalności zgodnie z lokalnymi potrzebami i możliwościami. Stosuje się je, uwzględniając typ i rodzaj szkoły lub placówki, a także zadania wynikające ze statutu szkoły lub placówki. Zatem szkołom i organom je prowadzącym została pozostawiona autonomia w zakresie sposobów realizacji wymagań ustalonych przez Państwo. Każda szkoła i placówka edukacyjna powinna działać w celu spełnienia wymagań, zgodnie ze swoimi możliwościami i uwarunkowaniami. To pracownicy tych instytucji powinni dobierać metody i sposoby pracy tak, aby umożliwiały one osiągnięcie stanu opisywanego przez wymagania, ale również uwzględniały specyfikę szkoły lub placówki.

Wymagania dotyczą czterech obszarów:

- efektów pracy szkoły i placówki,
- procesów, które prowadzą do osiągnięcia pożądaných efektów,
- współpracy szkoły i placówki z lokalnym, regionalnym i globalnym środowiskiem
- działań zarządczych, wpływających na trzy wcześniejsze obszary pracy szkoły i placówki.

Tabela 1. Wymagania dla wymagania wobec szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego²

Obszary	Wymagania
Efekty	1. Analizuje się wyniki sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe 2. Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności 3. Uczniowie są aktywni 4. Respektowane są normy społeczne
Procesy	5. Szkoła lub placówka ma koncepcję pracy 6. Oferta edukacyjna umożliwia realizację podstawy programowej

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego z dn. 7 października 2009 r.

² Wszystkie szkoły i placówki edukacyjne są podzielone w rozporządzeniu na cztery grupy, dla których zostały opracowane wymagania.

	7. Procesy edukacyjne mają charakter zorganizowany 8. Procesy edukacyjne są efektem współdziałania nauczycieli 9. Kształtuje się postawy uczniów 10. Prowadzone są działania służące wyrównywaniu szans edukacyjnych
Środowisko	11. Wykorzystywane są zasoby środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju 12. Wykorzystywane są informacje o losach absolwentów 13. Promowana jest wartość edukacji 14. Rodzice są partnerami szkoły
Zarządzanie	15. Funkcjonuje współpraca w zespołach 16. Sprawowany jest wewnętrzny nadzór pedagogiczny 17. Szkoła lub placówka ma odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie

Ewaluacja zewnętrzna służy opisaniu działań szkoły lub placówki w zakresie realizacji wymagań. Każde wymaganie jest scharakteryzowane na dwóch poziomach, które są punktem odniesienia do ustalenia poziomu, na jakim szkoła i placówka je wypełnia. Możliwe jest spełnienie każdego z wymagań na jednym z pięciu poziomów od A do E. Interpretując wyniki ewaluacji należy pamiętać, że jedynie E jest poziomem niezadowolającym, zaś D oznacza poziom podstawowy i szkoły mogą poprzestać na wypełnianiu wymagania na tym poziomie. Poziom A powinien zaś być przyznawany jedynie szkołom i placówkom, które wykraczają w swoich działaniach poza opisaną w rozporządzeniu charakterystykę wymagania (np. wypracowały i wdrożyły własne rozwiązania systemowe, którymi dzielą się z innymi szkołami i placówkami lub które prowadzą do wybitnych osiągnięć).

Ewaluacja zewnętrzna w obecnym modelu jest procesem demokratycznym, angażującym szerokie grupy interesariuszy, których dotyczą działania szkoły i placówki. Tak prowadzone badania są okazją do dialogu między nauczycielami, uczniami, rodzicami, partnerami zewnętrznymi i innymi grupami tworzącymi społeczność szkoły na temat wartości edukacji, rozwoju uczniów, rozwoju szkoły. Dzięki temu przedstawiony w raporcie z ewaluacji opis funkcjonowania placówki uwzględnia różne punkty widzenia, opinie i doświadczenia. Dane przedstawione w raporcie są pozyskiwane od różnych grup, tworzących społeczność szkoły lub placówki (uczniów, rodziców, nauczycieli, dyrektora szkoły i placówki) oraz jej otoczenie.

Proces ewaluacji jest transparentny, co przejawia się w jawności wymagań, procedur, kryteriów ewaluacji, narzędzi oraz raportów z ewaluacji. Jest to także proces elastyczny, w który jest wpisany dialog między wszystkimi jego uczestnikami i pozyskiwanie od nich informacji zwrotnej. Służy ona

modyfikowaniu modelu nadzoru, w tym metod, narzędzi, sposobu jej przeprowadzenia a także samych wymagań.

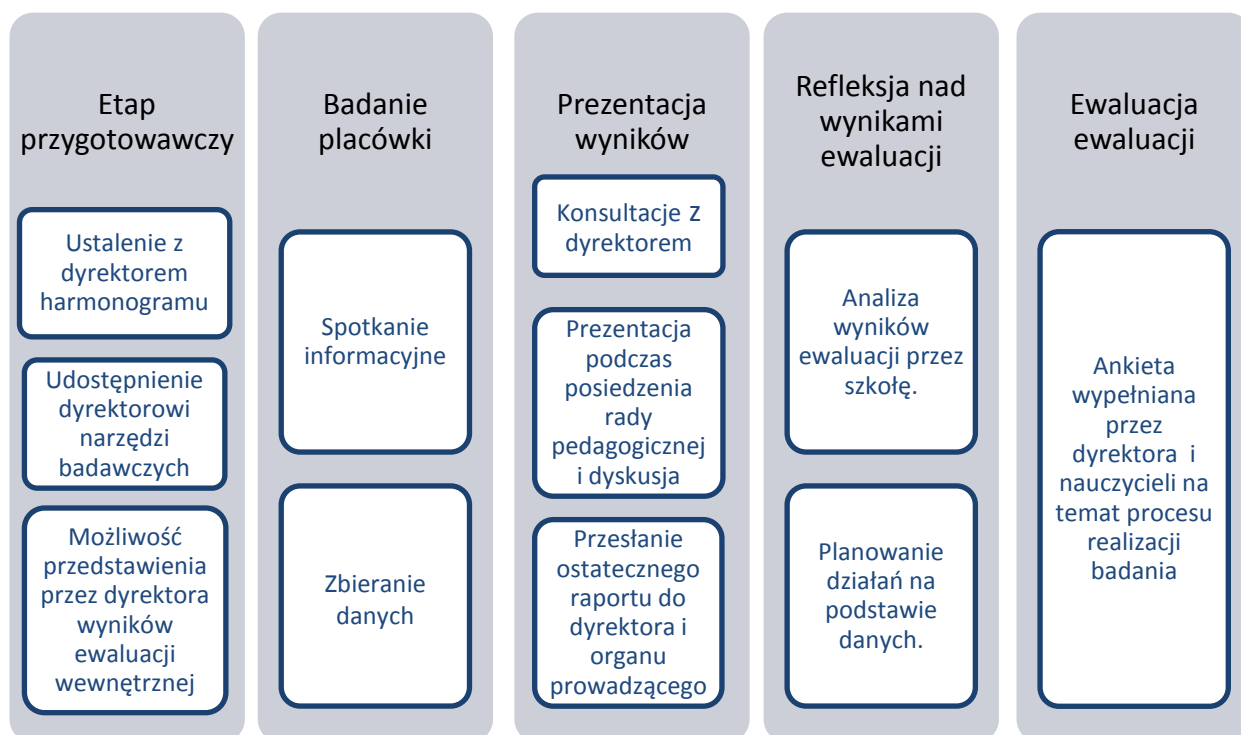
Proces realizacji ewaluacji zewnętrznej

Ewaluacja może mieć charakter całościowy – badaniu podlegają wszystkie wymagania lub częściowy (problemowy) – analizuje się wymagania związane z określonym zagadnieniem.

Proces ewaluacji zewnętrznej trwa około dwóch miesięcy i przebiega w trzech etapach:

- W pierwszym etapie, dyrektor szkoły i organ ją prowadzący są informowani o planowanej realizacji ewaluacji. Dyrektor szkoły ma możliwość ustalenia z wizytatorami harmonogramu badania, zapoznania się z narzędziami badawczymi, które będą wykorzystane podczas ewaluacji i do wpisania na platformę Systemu Ewaluacji Oświaty wyników ewaluacji wewnętrznej, o ile odnoszą się one do wymagań (szkoła nie musi poddawać ewaluacji realizacji wymagań, gdyż ma autonomię w wyborze zagadnień do ewaluacji wewnętrznej).
- W drugim etapie, realizowane jest badanie w szkole, które polega na zbieraniu przez wizytatorów danych przy użyciu następujących metod: wywiadów i badań ankietowych z uczniami, rodzicami, nauczycielami i dyrektorem, obserwacji lekcji, zajęć pozalekcyjnych, szkoły i jej otoczenia oraz analizy danych zastanych.
- W trzecim etapie zespół wizytatorów przygotowuje raport, który konsultuje z dyrektorem szkoły i przedstawia radzie pedagogicznej. Ostateczną wersję raportu wizytatorzy przygotowują dopiero po wysłuchaniu opinii dyrektora i rady. Po spotkaniu dyrektor i nauczyciele są proszeni również o udzielenie informacji zwrotnej na temat procesu ewaluacji zewnętrznej (w formie odpowiedzi na pytania anonimowej ankiety on-line).

Jak korzystać z wyników ewaluacji zewnętrznej

Jednostki samorządu terytorialnego jako organy prowadzące szkoły i placówki, dzięki ewaluacji zewnętrznej dostają dodatkowe źródło informacji potrzebnych do podejmowania decyzji dotyczących:

- wspierania poszczególnych szkół i placówek w wypełnianiu wymagań państwa,
- kreowania i realizacji polityki oświatowej na swoim terenie.

Wyniki ewaluacji są dostępne w postaci raportu oraz danych zebranych na platformie Systemu Ewaluacji Oświaty.

Po każdej ewaluacji szkoła i placówka i organ prowadzący otrzymuje raport, którego istotą są dane zebrane od uczniów, nauczycieli, rodziców, partnerów szkoły. Raport składa się z następujących części:

- informacji o przebiegu ewaluacji zewnętrznej w szkole i placówce,
- opisu metodologii badania,
- podstawowych danych o szkole i placówce,

- krótkiej syntezy, odnoszącej się do wyników i wniosków z przeprowadzonej ewaluacji zewnętrznej, tzw. obrazu szkoły i placówki, która jest skierowana do szerokiego grona odbiorców
- wyników przeprowadzonej ewaluacji w odniesieniu do wymagań państwa w postaci tzw. komentarzy do wymagań, zawierających analizę zebranych danych,
- wniosków z przeprowadzonego badania,
- tabeli zawierającej informacje dotyczące stopnia spełnienia poszczególnych wymagań.

Najważniejsze informacje, z punktu widzenia identyfikacji potrzeb szkoły, znajdują się części zawierającej wyniki ewaluacji w komentarzach do wymagań. Przedstawione tu dane pokazują szerokie spektrum działań placówki, uzyskiwanych przez nią efektów pracy, procesów, które w niej zachodzą. Uwzględniają także kontekst społeczny, w którym funkcjonuje szkoła i placówka i jej rolę w lokalnej społeczności. W tabeli poniżej przedstawiamy, jakie konkretnie informacje są zamieszczone w raporcie w komentarzach do poszczególnych wymagań.

Tabela 1 Informacja zawarta w komentarzach po poszczególnych wymaganiach

Wymaganie	Pytania, na które czytelnik znajdzie w raporcie odpowiedź.
Szkoła lub placówka ma koncepcję pracy	Jaką koncepcję pracy realizuje szkoła? Czy koncepcja pracy szkoły jest znana i akceptowana przez uczniów i rodziców?
Oferta edukacyjna umożliwia realizację podstawy programowej	Czy oferta edukacyjna jest spójna z podstawą programową? Czy oferta edukacyjna jest zgodna z potrzebami uczniów? Czy oferta edukacyjna uwzględnia kształtowanie kompetencji potrzebnych na dalszych stopniach kształcenia i na rynku pracy? Szkoła realizuje nowatorskie rozwiązania programowe?
Procesy edukacyjne mają charakter zorganizowany	Czy w szkole wykorzystuje się zalecane warunki i sposoby realizacji podstawy programowej? Czy stosowane w szkole metody sprzyjają uczeniu się uczniów? Czy informacja o postępach w nauce pomaga uczniom uczyć się i motywuje ich do dalszej pracy?
Procesy edukacyjne są efektem współdziałania nauczycieli	Jaki jest poziom współpracy nauczycieli w tworzeniu, realizacji i analizie procesów edukacyjnych? Czy współpraca nauczycieli jest efektywna?

Kształtuje się postawy uczniów	Czy działania wychowawcze podejmowane w szkole są adekwatne do potrzeb uczniów? Jaki wpływ mają uczniowie na sposób, w jaki w szkole kształtuje się właściwe zachowania i pożądane postawy?
Prowadzone są działania służące wyrównywaniu szans edukacyjnych	Jakie czynniki wpływają na osiągnięcia uczniów? Co robi szkoła, aby każdy uczeń mógł odnosić sukcesy w nauce na miarę swoich możliwości? Czy w szkole prowadzone są działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacji? Jak działania w zakresie wyrównywania szans oraz indywidualizacji oceniają rodzice i sami uczniowie?
Analizuje się wyniki sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe	Jak szkole wykorzystuje się wyniki sprawdzianów/egzaminów zewnętrznych? Czy i jak analiza wyników sprawdzianów/egzaminów zewnętrznych przyczynia się do wzrostu efektów kształcenia w szkole?
Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności	W jakim stopniu uczniowie opanowali wiadomości i umiejętności opisane w podstawie programowej? Jaki jest odsetek niepromowanych uczniów w szkole? Jaką opinię na temat procesu nauczania mają sami uczniowie i ich rodzice?
Uczniowie są aktywni	Czy uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach prowadzonych w szkole? Czy uczniowie są zaangażowani w zajęcia pozalekcyjne organizowane przez szkołę? Jakie działania zainicjowane przez uczniów są realizowane w szkole?
Respektowane są normy społeczne	Czy uczniowie czują się w szkole bezpiecznie? Jakie działania podejmuje szkoła w celu wzmacniania pożądanych zachowań uczniów i niwelowania zachowań niewłaściwych? Jakie działania podejmuje szkoła wobec zdiagnozowanych zagrożeń?

Wykorzystywane są zasoby środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju	Jakie działania prowadziła szkoła w tym lub poprzednim roku szkolnym na rzecz lokalnego środowiska? Jakie są potrzeby lokalnego środowiska, które szkoła może zaspokajać? Jakie korzyści edukacyjne mają uczniowie dzięki współpracy szkoły z zewnętrznymi partnerami?
Wykorzystywane są informacje o losach absolwentów	Jakie działania prowadziła szkoła w tym lub poprzednim roku szkolnym, by przygotować uczniów do funkcjonowania na rynku pracy? Czy, w opinii rodziców, uczniowie tej szkoły są dobrze przygotowani do funkcjonowania w dalszym życiu? W jaki sposób szkoła wykorzystuje informacje o losach absolwentów?
Promowana jest wartość edukacji	Jakie działania edukacyjne dla dorosłych prowadziła szkoła w tym lub poprzednim roku szkolnym? Co szkoła robi, by dbać o jakość edukacji?
Rodzice są partnerami szkoły	W jaki sposób szkoła wspiera rodziców w wychowaniu dzieci? Jaki wpływ na działania szkoły mają rodzice lub ciała przedstawicielskie rodziców?
Funkcjonuje współpraca w zespołach	Jaki jest poziom współpracy nauczycieli? Jakie są efekty współpracy nauczycieli? Czy nauczyciele wspierają się nawzajem?
Sprawowany jest wewnętrzny nadzór pedagogiczny	Jak dyrektor organizuje pracę w szkole/placówce? Jakie są najważniejsze wnioski z wewnętrznego nadzoru pedagogicznego i jak są wykorzystywane na rzecz rozwoju szkoły?
Szkoła lub placówka ma odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie	Czy warunki lokalowe szkoły są wystarczające do realizowania podstawy programowej i przyjętych w szkole programów nauczania? Czy w szkole znajduje się wyposażenie wystarczające do realizowania podstawy programowej i przyjętych w szkole programów nauczania?

Wszystkie dane gromadzone podczas ewaluacji są on-line dostępne na platformie Systemu Ewaluacji Oświaty. Szkoły i organy prowadzące mają możliwość korzystania z części z nich. Z uwagi na konieczność zachowaniu anonimowości respondentów, udostępniane są tylko dane z badań ankietowych, gdy liczebność próby wynosiła przynajmniej 20 osób. System daje zatem możliwość bardzo szczegółowego zapoznania się z dużą częścią wyników ewaluacji z poszczególnych szkół i generowania statystyk dla szkół leżących na terenie konkretnej gminy, powiatu czy województwa. Dzięki temu dane te można porównywać z innymi szkołami, gdyż te same pytania są wykorzystywane do ewaluacji wszystkich placówek danego typu. Dla przykładu – jeśli znamy rozkład odpowiedzi na pytanie o poczucie bezpieczeństwa uczniów w naszej gminie, możemy porównać ten rozkład z danymi uzyskanymi w całej Polsce w gminach o podobnej wielkości. W celu uzyskania dostępu do danych na platformie, konieczne jest zarejestrowanie się i otrzymanie loginu i hasła od administratora systemu.

Możliwości wykorzystania wyników ewaluacji zewnętrznej

Główną wartością raportu z punktu widzenia identyfikacji potrzeb szkoły i placówki jest to, że zawiera on opinie szerokiego grona osób (nauczycieli, rodziców, dyrekcji, uczniów i innych osób współpracujących z placówką) na temat wielu aspektów pracy placówki. Raport zawiera podstawowe dane ilościowe, dotyczące szkoły pochodzące z Systemu Informacji Oświatowej.

Organ prowadzący ocenia potrzeby każdej szkoły ze swojego punktu widzenia, a dzięki ewaluacji poznaje opinie innych na ten temat. Dlatego dla samorządów pełniących rolę organów prowadzących szczególnie przydatne w formułowaniu wniosków na temat potrzeb placówki są informacje o:

- efektach działalności dydaktycznej, wychowawczej opiekuńczej, np. osiągnięcia placówki i jej uczniów (Czy i w jakim stopniu uczniowie nabywają wiedzę i umiejętności określone w wymaganiach szczegółowych podstawy programowej? Czy i w jakim stopniu działania podejmowane przez szkoła przyczyniają się do sukcesów edukacyjnych uczniów?),
- metodach pracy (W jaki sposób szkoła kształci umiejętności określone w wymaganiach szczegółowych podstawy programowej? W jaki sposób szkoła wypełnia zalecane warunki realizacji podstawy programowej? W jaki sposób szkoła udziela informacji zwrotnej o osiągnięciach i trudnościach uczniów? Jak pomaga w rozwijaniu zainteresowań uczniów?)
- jakości pracy nauczycieli (Czy nauczycieli i w jaki sposób ze sobą współpracują? Czy stosują nowatorskie metody? Jak ich pracę oceniają inni – np. rodzice? uczniowie?)

- współpracy z rodzicami (Jaka jest rola rodziców w życiu szkoły i w procesie edukacji ich dzieci? Czy rodzice są informowani o rozwoju ich dzieci? Jaka jest rola szkoły we wspieraniu rodziców w wychowaniu dzieci?)
- współpracy ze środowiskiem zewnętrznym (Jak wygląda współpraca szkoły i placówki z różnymi podmiotami zewnętrznymi? Jakie działania prowadzi szkoła i placówka w celu zaspokojenia potrzeb lokalnego środowiska? Jak współpraca szkoły z zewnętrznymi podmiotami wpływa na rozwój uczniów? Jak jest postrzegana szkoła w lokalnym środowisku?)
- warunkach lokalowych i wyposażeniu (Na ile warunki lokalowe szkoły są wystarczające do realizowania podstawy programowej i przyjętych w szkole programów nauczania? Czy w szkole znajduje się wyposażenie wystarczające do realizowania podstawy programowej i przyjętych w szkole programów nauczania?). Dane gromadzone podczas ewaluacji dotyczące wymagania „Szkoła lub placówka ma odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie” dotyczą możliwości realizacji przez szkołę (placówkę) programów edukacyjnych. Dużą rolę odgrywa w tym obszarze planowanie działań zmierzających do utrzymania i, jeśli to możliwe, wzbogacania warunków lokalowych i wyposażenia szkoły i placówki we współpracy z samorządem lokalnym. Z uwagi na to, że nie ma standardu wyposażenia szkoły i placówki, dane które są gromadzone podczas ewaluacji dotyczą głównie opinii nauczycieli, rodziców, partnerów szkoły i placówki na ten temat. Dają zatem możliwość spojrzenia na te zagadnienia z różnych perspektyw. Wartością ewaluacji jest w tym przypadku nie tyle dostarczenie JST nowej wiedzy, co możliwość skonfrontowania informacji pozyskiwanych od dyrektora z danymi z niezależnego zewnętrznego źródła.
- pomysłach i dobrych praktykach realizowanych w placówce, które mogą być przekazywane innym placówkom, prowadzonym przez JST.

Wyniki ewaluacji mogą być dodatkowym argumentem wykorzystywanym przez szkołę, placówkę lub JST przy ubieganiu się o środki zewnętrzne na ich realizację (dzięki możliwości wykorzystania danych z ewaluacji do diagnozy potrzeb i uzasadnienie ich przed donorem).

Raport z ewaluacji zewnętrznej zawiera informacje o tym, jak badana szkoła i placówka wypełnia wymagania postawione przed nią przez Państwo. Wymagania nie obejmują jednak wszystkich możliwych zagadnień związanych z ustawowymi i innymi obowiązkami szkół i placówek wobec uczniów i rodziców. W tabelach poniżej przedstawiamy możliwości wykorzystania wyników ewaluacji do planowania i realizacji poszczególnych zadań JST jako organów prowadzących szkoły i placówki:

Tabela 2. Ocena potrzeb kadrowych szkół

Informacje zawarte w raporcie	Dane nie objęte zakresem ewaluacji
Zatrudnienie kadry szkół i placówek: • Powoływanie komisji do wyłonienia kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki i udział w pracach tej komisji; • Powierzenie stanowiska dyrektora szkoły lub placówki i odwołanie z tego stanowiska; • Opiniowanie kandydatów na stanowisko wicedyrektora i inne stanowiska kierownicze.	
Wyniki ewaluacji są pomocne przy wyborze dyrektora szkoły i placówki, ponieważ raport jest przydatny przy ocenie adekwatności do sytuacji i potrzeb szkoły koncepcji pracy szkoły, przedstawionej przez kandydata.	
Ocena pracy i awansu zawodowego nauczycieli	
Ewaluacja daje informację o tym jak pracują nauczyciele jako zespół i jak wspólnie organizują procesy edukacyjne.	Ewaluacja zewnętrzna nie daje informacji o pracy poszczególnych nauczycieli, gdyż zgodnie z założeniami, nie może być narzędziem weryfikacji ich pracy na poziomie indywidualnym.
Współpraca z organem nadzoru pedagogicznego przy ustalaniu oceny pracy dyrektora szkoły lub placówki.	
Raport z ewaluacji jest przydatny przy ocenie pracy dyrektora, gdyż realizacja każdego z wymagań daje obraz efektów pracy dyrektora oraz zawiera opinie na temat tej pracy wyrażane przez różne grupy (nauczycieli, rodziców, uczniów, pracowników niepedagogicznych, partnerów szkoły).	

Opracowanie na każdy rok budżetowy planu doskonalenia zawodowego.	
Wyniki ewaluacji służą identyfikowaniu potrzeb w zakresie doskonalenia nauczycieli zarówno na poziomie konkretnej szkoły, jak i na poziomie wszystkich szkół i placówek, które są prowadzone przez JST. Potrzeby nauczycieli mogą być diagnozowane w odniesieniu do wszystkich kompetencji potrzebnych do realizacji wymagań państwa.	

Tabela 3. Ocena potrzeb inwestycyjnych szkół

Informacje zawarte w raporcie	Dane nie objęte zakresem ewaluacji
Ustalanie sieci szkół i placówek prowadzonych przez JST	
Ewaluacja daje całościowy obraz działań placówki – pokazuje, jak pracuje w zakresie realizacji wymagań oraz zawiera opinie rodziców, uczniów, partnerów na temat jej działania. Te dane oraz opinie mogą być przydatne przy podejmowania przez JST decyzji ustaleniu sieci szkół i placówek.	Raport z ewaluacji nie zawiera informacji o demografii w gminie lub powiecie. Na jego podstawie nie można określić zapotrzebowania na usługi edukacyjne.
Zapewnienie warunków działania szkół lub placówek, w tym wyposażenie szkół lub placówek w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów edukacyjnych i egzaminów	
Raport z ewaluacji zawiera informacje o warunkach lokalowych i wyposażeniu szkoły i placówki w odniesieniu do realizacji podstawy programowej. Dla JST jest źródłem informacji o potrzebach materialnych szkoły i placówki z perspektywy realizacji procesów edukacyjnych	Ewaluacja nie ocenia infrastruktury szkoły, ale koncentruje się na skuteczności dyrektora w pozyskiwaniu środków. Jest to informacja o sposobie zarządzania szkołą lub placówką przy uwzględnieniu ograniczeń finansowych.

i podstawy programowej. Szczególnie przydatne są dane dotyczące wymagań: – uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności, – procesy edukacyjne mają charakter zorganizowany, – oferta edukacyjna umożliwia realizację podstawy programowej.	Raport nie zawiera informacji na temat: • przestrzegania obowiązujących przepisów dotyczących higieny pracy nauczycieli i uczniów, • przepisów dotyczących organizacji pracy szkół i placówek. Raport nie zawiera informacji na temat korelacji wyników egzaminów i sprawdzianów z inwestycjami w polepszenie warunków lokalowych i wyposażenie szkoły. Raport nie zawiera informacji o przygotowaniu szkół do przyjęcia 6-latków.
---	--

Tabela 4. Ocena potrzeb organizacyjnych szkół

Informacje zawarte w raporcie	Dane nie objęte zakresem ewaluacji
Zatwierdzanie arkuszy organizacyjnych szkół	
Dane z ewaluacji pozwalają na weryfikację przedstawionych przez dyrektora planów w odniesieniu do rzeczywistych potrzeb, zidentyfikowanych lub potwierdzonych przez zewnętrzne, niezależne źródło (sprawdzenie, czy plan organizacyjny i finansowy przedstawiany przez dyrektora koreluje z wynikami ewaluacji, np. w odniesieniu do potrzeb uczniów, realizacji procesów edukacyjnych).	Analiza efektywności polityki finansowo-kadrowej szkoły i placówki.
Zatwierdzanie planów finansowych szkół, w tym przekazywanie dotacji na działalność szkół niepublicznych	

Przy wydatkowaniu środków z dotacji JST potrzebuje informacji o prawidłowości w konstruowaniu budżetu i o gospodarowaniu nim. Ta informacja wynika z ewaluacji pośrednio poprzez dane dotyczące wyposażenia, wskazanie potrzeb szkoły i skorelowanie ich z planami rozwoju szkoły.	
Organizacja dowozu uczniów do szkół	
Raport daje informację o udziale uczniów w zajęciach poza-lekcyjnych, ich zaangażowaniu w nie, ich aktywności. W związku z tym jest przydatny do planowania godzin i tras dowozu i odwozu uczniów.	
Współpraca z dyrektorami szkół przy organizacji nauczania indywidualnego i zapewnienie odpowiednich form kształcenia specjalnego i pomocy psychologiczno-pedagogicznej	
Raport zawiera informacje, które są pomocne w identyfikowaniu zapotrzebowania szkół w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.	Raport nie zawiera prognoz na specjalistyczne wsparcie uczniów w przyszłości.
Wyrażenie zgody na wdrożenie w szkole eksperymentu lub innowacji	
Raport z ewaluacji daje wiedzę na temat potencjału pracy zespołowej nauczycieli, aktywności uczniów, metod pracy z uczniami, współpracy z lokalnym środowiskiem. W zależności od tego, czego dotyczy eksperyment lub innowacja, wiedza ta może zostać wykorzystana przez JST do oceny adekwatności planowanych działań do potrzeb uczniów, środowiska, potencjału szkoły.	

Wyniki ewaluacji w założeniu powinny być stosowane systematycznie w procesie podejmowania decyzji na temat w wielu różnorodnych działań, nie tylko w sytuacji, gdy należy ocenić dyrektora szkoły, podjąć decyzję o jego dalszym zatrudnieniu, czy też zdecydować o zmianie sieci szkół. Z tego punktu widzenia kluczowe przy analizie wyników ewaluacji jest wyjście poza ocenę stopnia spełniania wymagań i skoncentrowanie się na opisie sytuacji w szkole, opiniach różnych grup związanych ze szkołą, do których samorząd, podobnie jak szkoła, ma często ograniczony dostęp.

Podsumowując: użyteczne, porównywalne dane z ewaluacji zewnętrznej – obok wyników z egzaminów zewnętrznych, EWD oraz danych gromadzonych przez same JST – mogą stać się podstawą prowadzenia lokalnej polityki edukacyjnej.

Ograniczenia wykorzystania raportów z ewaluacji zewnętrznej

Ograniczeniem wykorzystania raportów z ewaluacji zewnętrznej do identyfikowania potrzeb i wspierania rozwoju szkoły i placówki jest to, że:

- Raporty z ewaluacji koncentrują się na opisie działań i osiągnięć szkoły i placówki, opis problemów jest ograniczony do wskazania obszaru, w których szkoła sobie słabiej radzi. W raportach nie wskazuje się przyczyn problemów, ani nie proponuje sposobów ich rozwiązania (co jest zgodne z zapisami obowiązującego rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym). Wnioskom z ewaluacji często brakuje problemowego, przekrojowego podejścia, ukazania powiązań między efektami uzyskiwanymi przez szkołę lub placówkę a procesami, które w nich zachodzą, relacjami z zewnętrznym środowiskiem, sposobem zarządzania. Z tego względu raport z ewaluacji wymaga od chcącego go wykorzystać czytelnika, umiejętności analitycznego, problemowego myślenia, a także wiedzy na temat możliwości rozwiązywania lub niwelowania opisanych w raporcie problemów.
- Zawarte w raportach opisy często są bardzo ogólne i nie informują o skali i rodzaju potrzeb szkoły i placówki. Z tego względu dużą wartością dla szkół, placówek i JST jest możliwość korzystania z danych zgromadzonych na platformie Systemu Ewaluacji Oświaty. Trudnością w ich odbiorze jest także ich standaryzacja, co może prowadzić do wrażenia, że wszystkie są do siebie podobne. Wymaga to od czytelnika większego wysiłku w docieraniu do danych specyficznych tylko dla konkretnej szkoły.

Poza ograniczeniami wykorzystania raportów z ewaluacji zewnętrznej do wspierania rozwoju konkretnej szkoły i placówki pojawiają się ograniczenia wykorzystania wyników ewaluacji do

planowania i realizacji polityki edukacyjnej na terenie gminy lub powiatu. Można je podzielić na te wynikające z obowiązującego modelu nadzoru pedagogicznego oraz na takie, których przyczyny leżą po stronie ewaluowanych szkół lub placówek, bądź JST:

Ograniczenia wynikające z modelu nadzoru i systemu jego wdrażania są następujące:

- Ewaluacje w poszczególnych szkołach i placówkach są prowadzone w różnym czasie, więc ewaluacja nie daje całościowego obrazu systemu edukacji na danym terenie. Obraz ten jest konstruowany w czasie kilku lat i składają się na niego dane z różnych okresów.
- Zakres ewaluacji jest zróżnicowany. W części szkół i placówek jest prowadzona ewaluacja całościowa, w części problemowa, zatem dane z poszczególnych szkół i placówek nie odnoszą się do tych samych wymagań.

Po stronie szkół, placówek i JST można wyróżnić następujące ograniczenia:

- Zawężanie przez samorządy prowadzenia polityki edukacyjnej jedynie do kwestii administracyjno-finansowych i pomijanie w procesie podejmowania decyzji danych dotyczących efektów i jakości procesów edukacyjnych, które zachodzą w szkołach i placówkach. Tak działające samorządy koncentrują się na danych dotyczących zarządzania, warunków lokalowych, wyposażenia, a pomijają problemy szkoły związane np. z ocenianiem i rozwijaniem zainteresowań uczniów. Ogranicza to możliwości wykorzystania ewaluacji do zaplanowania wsparcia szkoły w zakresie realizacji procesów edukacyjnych.
- Kwestionowanie wyników ewaluacji (zarzuty typu: *Złe pytania; Stronnicze wypowiedzi uczniów; Subiektywna ocena wizytatorów*). Jest to jedno z większych zagrożeń dla wykorzystywania wyników ewaluacji, gdyż zamiast dyskusji o potrzebach szkół i placówek, czy zapewnianiu rozwoju szkół w kierunkach, które określają wymagania, będziemy mieć do czynienia z dyskusją z metodologią.
- Kwestionowanie przydatności wyników ewaluacji (zarzuty typu: *Nic nowego, My to wiemy, Brak zaleceń wyznaczających kierunek działania szkoły, placówki i JST*). Tymczasem informacje, które się w raporcie znajdują, nie muszą być dla szkoły lub JST nowe (tym bardziej, gdy ewaluacja wewnętrzna w szkole i placówce jest prowadzona systematycznie, a JST na bieżąco monitoruje podległe mu szkoły i placówki i realizację polityki oświatowej). W takiej sytuacji wartością raportu jest uporządkowanie dotychczasowej wiedzy, jej potwierdzenie i uszczegółowienie przez zewnętrznych badaczy, którzy uwzględnili w ewaluacji punkty widzenia rodziców, uczniów, nauczycieli, środowiska lokalnego, do

którego szkoły i JST rzadko mają dostęp na taką skalę jak to się dzieje podczas ewaluacji, w dodatku bezkosztowo.

- Obawy szkół i placówek przed ewaluacją, która kończy się oceną w postaci przyznania „literek”. Istnieje niebezpieczeństwo, że szkoły nie będą podchodzić do ewaluacji jak do narzędzia wspierającego proces podejmowania decyzji, lecz skoncentrują się na biernej adaptacji, bezrefleksyjnym przystosowywaniu się do zewnętrznych oczekiwań i wymagań, realizacji fasadowych działań, zachowaniach na pokaz i ukrywaniu problemów. Ewaluacja nie da w takiej sytuacji faktycznego obrazu szkoły i placówki i tym samym stanie się nieprzydatna dla samej szkoły oraz organu ją prowadzącego.

Bibliografia

Polityka oświatowa samorządów:

- *Ustawa o systemie oświaty* z dnia 7 września 1991 wraz ze zmianami z 19 marca 2009
- *Polityka Oświatowa Miasta Poznania*, 2006
- *Strategia rozwoju edukacji na lata 2007-2013*, MEN, sierpień 2005
- Kubicki, Zbieranek, *Samorząd a edukacja*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011
- Krystyna Szmigiel, Wykorzystanie edukacyjnej wartości dodanej w lokalnej polityce oświatowej, XIV Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej, Opole 2008
- *Polityka oświatowa samorządu terytorialnego – strategia lokalnego planowania oświatowego*, CEO, 2001

http://web.archive.org/web/20040324024842/http://www.ratusz.pl/edukacja/artykuly/polityka_oswiatowa/index.php

- *Dobre praktyki – polityka oświatowa w Ełku*

<http://dobrepraktyki.pl/index.php?p1=5&p2=3&art=116&s=2>

- *Polityka oświatowa w Murowanej Goślinie do roku 2015*

<http://forum.murowana-goslina.pl/topic1155.html>

- Marzena Kletke-Milejska, *Zreformowany system edukacji i jego wpływ na kształcenie i wychowanie dzieci w publicznych szkołach podstawowych*. Katowice 2007

<http://www.trendy.ore.edu.pl/articles/view/197>

- Jacek Strzemięczny, *Polityka oświatowa samorządu terytorialnego* (1998)

http://web.archive.org/web/20040826012503/http://www.ceo.org.pl/post/koncepcja_post.htm

- Związek Nauczycielstwa Polskiego, *Pakt dla edukacji*, grudzień 2011
- *Polityka edukacyjna Miasta Stołecznego Warszawy w latach 2008–2012*
- Krytycznie o polityce edukacyjnej miasta Warszawy i powyższym dokumencie

http://abcd.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=241:12-polityka-edukacyjna-miasta-warszawy&catid=35:wszystko-jasne&Itemid=15

- Stefan Wlazło, *Polityka oświatowa w gminie*

<http://www.pws.dsw.edu.pl/index.php/artykuly/prawo-oswiatowe/237-artpros0341>

Ewaluacja polityk publicznych

1. Haber, Szałaj, *Ewaluacja w strategicznym zarządzaniu publicznym*, PARP, 2010
2. Katarzyna Ekiert, *Ewaluacja w administracji publicznej – funkcje, standardy i warunki stosowania*, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, 2004
3. dr Maciej Jakubowski, *Zastosowanie modeli EWD do ewaluacji polityki edukacyjnej*, XIV Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej, Opole 2008

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego

Uniwersytet Warszawski, ul. Pawińskiego 5a, 02-106 Warszawa

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

